פרשת אמור

ספר ויקרא · עם פירוש רש״י

נוסח המקרא: מקרא על פי המסורה (CC BY-SA), באדיבות ספריא.
פירוש רש״י: Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain), באדיבות ספריא.
הקובץ מופץ בחינם ברישיון CC BY-SA: מותר להעתיק ולהפיץ, עם ציון המקור ובאותו רישיון.
geulaquiz.com

פרק כ״א

א׳ וַיֹּאמֶר יְהוָה֙ אֶל־מֹשֶׁ֔ה אֱמֹ֖ר אֶל־הַכֹּהֲנִ֑ים בְּנֵ֣י אַהֲרֹ֔ן וְאָמַרְתָּ֖ אֲלֵהֶ֑ם לְנֶ֨פֶשׁ֙ לֹא־יִטַּמָּ֔א בְּעַמָּֽיו׃

אמר אל הכהנים. אמר ואמרת, לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים (יבמות קי״ד)׃

בני אהרן. יָכוֹל חֻלִּין תַּ״ל הַכֹּהֲנִים׃

בני אהרן. אַף בַּעֲלֵי מוּמִין בְּמַשְׁמָע׃

בני אהרן. וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן (ספרא)׃

לא יטמא בעמיו. בְּעוֹד שֶׁהַמֵּת בְּתוֹךְ עַמָּיו, יָצָא מֵת מִצְוָה (שם)׃

ב׳ כִּ֣י אִם־לִשְׁאֵר֗וֹ הַקָּרֹ֙ב֙ אֵלָ֔יו לְאִמּ֖וֹ וּלְאָבִ֑יו וְלִבְנ֥וֹ וּלְבִתּ֖וֹ וּלְאָחִֽיו׃

כי אם לשארו. אֵין שְׁאֵרוֹ אֶלָּא אִשְׁתּוֹ (שם ; יבמות כ״ב)׃

ג׳ וְלַאֲחֹתֹ֥ו הַבְּתוּלָ֖ה הַקְּרוֹבָ֣ה אֵלָ֑יו אֲשֶׁ֤ר לֹא־הָיְתָה֙ לְאִ֣ישׁ לָ֔הּ לָהּ֙ יִטַּמָּֽא׃

הקרובה. לְרַבּוֹת אֶת הָאֲרוּסָה (ספרא ; יבמות ס׳)׃

אשר לא היתה לאיש. לְמִשְׁכָּב׃

לה יטמא. מִצְוָה (ספרא ; זבחים ק׳)׃

ד׳ לֹ֥א יִטַּמָּ֛א בַּעַ֖ל בְּעַמָּ֑יו לְהֵחָלֽוֹ׃

לא יטמא בעל בעמיו להחלו. לֹא יִטַּמָּא לְאִשְׁתּוֹ פְּסוּלָה שֶׁהוּא מְחֻלָּל בָּהּ בְּעוֹדָהּ עִמּוֹ, וְכֵן פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא׃ לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּשְׁאֵרוֹ בְּעוֹד שֶׁהוּא בְּתוֹךְ עַמָּיו — שֶׁיֵּשׁ לָהּ קוֹבְרִין, שֶׁאֵינָהּ מֵת מִצְוָה, וּבְאֵיזֶה שְׁאֵר אָמַרְתִּי? בְּאוֹתוֹ שֶׁהוּא לְהֵחָלֵּל — לְהִתְחַלֵּל הוּא מִכְּהֻנָּתוֹ (עי׳ ספרא ; יבמות צ׳)׃

ה׳ לֹֽא־[יִקְרְחוּ] (יקרחה) קָרְחָ֣ה בְרֹאשָׁ֗ם וּפְאַ֤ת זְקָנָם֙ לֹ֣א יְגַלֵּ֔חוּ וּבִבְשָׂרָ֖ם לֹ֣א יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶֽת׃

לא יקרחה קרחה. עַל מֵת וַהֲלֹא אַף יִשְׂרָאֵל הֵזְהֲרוּ עַל כָּךְ? אֶלָּא לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל בֵּין עֵינֵיכֶם (דברים י״ד), יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּב עַל כָּל הָרֹאשׁ, תַּ״ל בְּרֹאשָׁם, וְיִלָּמְדוּ יִשְׂרָאֵל מִכֹּהֲנִים בִּגְזֵרָה שָׁוָה, נֶאֱמַר כָּאן קָרְחָה וְנֶאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל קָרְחָה, מַה כָּאן כָּל הָרֹאשׁ אַף לְהַלָּן כָּל הָרֹאשׁ בְּמַשְׁמָע — כָּל מָקוֹם שֶׁיִּקְרַח בָּרֹאשׁ, וּמַה לְהַלָּן עַל מֵת, אַף כָּאן עַל מֵת (מכות כ׳)׃

ופאת זקנם לא יגלחו. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל לֹא תַשְׁחִית, יָכוֹל לִקְטוֹ בְּמַלְקֵט וּרְהִיטָנִי יְהֵא חַיָּב, לְכָךְ נֶאֱמַר לֹא יְגַלֵּחוּ. שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל דָּבָר הַקָּרוּי גִּלּוּחַ וְיֵשׁ בּוֹ הַשְׁחָתָה, וְזֶהוּ תַּעַר (שם)׃

ובבשרם לא ישרטו שרטת. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ (ויקרא י״ט), יָכוֹל שָׂרַט חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת לֹא יְהֵא חַיָּב אֶלָּא אַחַת, תַּ״ל לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת, לְחַיֵּב עַל כָּל שְׂרִיטָה וּשְׂרִיטָה, שֶׁתִּבָּה זוֹ יִתְרָה הִיא לִדְרֹשׁ, שֶׁהָיָה לוֹ לִכְתֹּב לֹא יִשְׂרְטוּ וַאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שָׂרֶטֶת (ספרא ; מב׳ כ׳)׃

ו׳ קְדֹשִׁ֥ים יִהְיוּ֙ לֵאלֹהֵיהֶ֔ם וְלֹ֥א יְחַלְּל֖וּ שֵׁ֣ם אֱלֹהֵיהֶ֑ם כִּ֣י אֶת־אִשֵּׁ֤י יְהוָה֙ לֶ֣חֶם אֱלֹהֵיהֶ֣ם הֵ֔ם מַקְרִיבִ֖ם וְהָי֥וּ קֹֽדֶשׁ׃

קדשים יהיו. עַל כָּרְחָם יַקְדִּישׁוּם בֵּית דִּין בְּכָךְ (ספרא)׃

ז׳ אִשָּׁ֤ה זָנָה֙ וַחֲלָלָ֔ה לֹ֥א יִקָּ֖חוּ וְאִשָּׁ֣ה גְרוּשָׁ֑ה מֵאִישָׁ֣הּ לֹ֥א יִקָּ֛חוּ כִּי־קָד֥וֹשׁ הוּא֙ לֵאלֹהָֽיו׃

זנה. שֶׁנִּבְעֲלָה בְּעִילַת יִשְׂרָאֵל הָאָסוּר לָהּ, כְּגוֹן חַיָּבֵי כָּרֵתוֹת אוֹ נָתִין אוֹ מַמְזֵר (ספרא ; יבמות ס״א)׃

חללה. שֶׁנּוֹלְדָה מִן הַפְּסוּלִים שֶׁבַּכְּהֻנָּה, כְּגוֹן בַּת אַלְמָנָה מִכֹּהֵן גָּדוֹל אוֹ בַת גְּרוּשָׁה (וַחֲלוּצָה) מִכֹּהֵן הֶדְיוֹט, וְכֵן שֶׁנִּתְחַלְּלָה מִן הַכְּהֻנָּה עַל יְדֵי בִיאַת אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים לְכְהֻנָּה (עי׳ ספרא, קידושין ע״ז)׃

ח׳ וְקִדַּשְׁתּ֖וֹ כִּֽי־אֶת־לֶ֣חֶם אֱלֹהֶ֣יךָ הֽוּא֮ מַקְרִיב֒ קָד֣וֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ֒ כִּ֣י קָד֔וֹשׁ אֲנִ֖י יְהוָ֑ה מְקַדִּשְׁכֶֽם׃

וקדשתו. עַל כָּרְחוֹ, שֶׁאִם לֹא רָצָה לְגָרֵשׁ הַלְקֵהוּ וְיַסְרֵהוּ עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ (ספרא ; יבמות פ״ח)׃

קדש יהיה לך. נֶהֱג בּוֹ קְדֻשָּׁה, לְפִתֹּחַ רִאשׁוֹן בְּכָל דָּבָר וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן בַּסְּעוּדָה (הוריות י״ב):

ט׳ וּבַת־אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: {ס}

כי תחל לזנות. כְּשֶׁתִּתְחַלֵּל עַ״י זְנוּת, שֶׁהָיְתָה בָּהּ זִקַּת בַּעַל וְזָנְתָה, אוֹ מִן הָאֵרוּסִין אוֹ מִן הַנִּשּׂוּאִין; וְרַבּוֹתֵינוּ נָחְלְקוּ בַּדָּבָר וְהַכֹּל מוֹדִים שֶׁלֹּא דִּבֵּר הַכָּתוּב בִּפְנוּיָה (עי׳ סנהדרין נ״א):

את אביה היא מחללת. חִלְּלָה וּבִזָּתָה אֶת כְּבוֹדוֹ, שֶׁאוֹמְרִים עָלָיו אֲרוּר שֶׁזּוֹ יָלַד, אֲרוּר שֶׁזּוּ גִּדֵּל (שם):

י׳ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ | שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם:

לא יפרע. לֹא יְגַדֵּל פֶּרַע עַל אֵבֶל, וְאֵיזֶהוּ גִּדּוּל פֶּרַע? יוֹתֵר מִשְּׁלוֹשִׁים יוֹם (שם):

י״א וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא:

ועל כל נפשת מת וגו׳. בְּאֹהֶל הַמֵּת:

נפשת מת. לְהָבִיא רְבִיעִית דָּם מִן הַמֵּת שֶׁמְּטַמֵּא בְּאֹהֶל (שם):

לאביו ולאמו לא יטמא. לֹא בָא אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה (ספרא; נזיר מ״ז):

י״ב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה:

ומן המקדש לא יצא. אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר הַמִּטָּה (סנהדרין י״ח), וְעוֹד מִכָּאן לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל מַקְרִיב אוֹנֵן, וְכֵן מַשְׁמָעוֹ: אַף אִם מֵתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה:

ולא יחלל את מקדש. שֶׁאֵינוֹ מְחַלֵּל בְּכָךְ אֶת הָעֲבוֹדָה, שֶׁהִתִּיר לוֹ הַכָּתוּב, הָא כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁעָבַד אוֹנֵן חִלֵּל (זבחים ט״ז; סנהדרין פ״ח):

י״ג וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח:

י״ד אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה:

וחללה. שְׁנוּלְדָה מִפְּסוּלֵי כְהֻנָּה (קידושין ע״ז):

ט״ו וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: {ס}

ולא יחלל זרעו. הָא אִם נָשָׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת, זַרְעוֹ הֵימֶנָּה חָלָל מִדִּין קְדֻשַּׁת כְּהֻנָּה (שם):

ט״ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י״ז דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו:

לחם אלהיו. מַאֲכַל אֱלֹהָיו, כָּל סְעוּדָה קְרוּיָה לֶחֶם, כְּמוֹ ״עֲבַד לְחֶם רַב״ (דניאל ה׳):

י״ח כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ:

כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּקָּרֵב, כְּמוֹ הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ (מלאכי א׳):

חרם. שֶׁחָטְמוֹ שָׁקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם, שֶׁכּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת (ספרא; בכורות מ״ג):

שרוע. שֶׁאֶחָד מֵאֵבָרָיו גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ — עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְעֵינוֹ אַחַת קְטַנָּה, אוֹ שׁוֹקוֹ אַחַת אֲרֻכָּה מֵחֲבֶרְתָּהּ (ספרא; בכורות מ׳):

י״ט אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד:

כ׳ אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַק אוֹ תְבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשָׁךְ:

או גבן. שׁוּרֵי״צִיוּלִשׁ בְּלַעַז, שֶׁגִּבְיֵנִי עֵינָיו שְׁעָרָן אָרֹךְ וְשׁוֹכֵב:

או דק. שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּעֵינָיו דֹּק, שֶׁקּוֹרִים טיל״א, כְּמוֹ ״הַנּוֹטָה כַּדַּק״ (ישעיהו מ׳):

או תבלל. דָּבָר הַמְבַלְבֵּל אֶת הָעַיִן, כְּגוֹן חוּט לָבָן הַנִּמְשָׁךְ מִן הַלֹּבָן וּפוֹסֵק בַּסְּיָרָא, שֶׁהוּא עִגֻּל הַמַּקִּיף אֶת הַשָּׁחֹר שֶׁקּוֹרִים פרוני״לא, וְהַחוּט הַזֶּה פּוֹסֵק אֶת הָעִגֻּל וְנִכְנָס בַּשָּׁחֹר; וְתַרְגּוּם תְּבַלּוּל ״חִלְּיוּ״, לְשׁוֹן חֻלָּאִין, שֶׁהוּא דוֹמֶה לְתוֹלַעַת אוֹתוֹ הַחוּט, וְכֵן כְּנוּיוֹ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּמוּמֵי הַבְּכוֹר חֻלָּאִין, נָחָשׁ, עֵינָב (בכורות ל״ח):

גרב או ילפת. מִינֵי שְׁחִין הֵם; גָּרָב זוֹ הַחֶרֶס, שְׁחִין הַיָּבֵשׁ מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ, יַלֶּפֶת הִיא חֲזָזִית הַמִּצְרִית, וְלָמָּה נִקְרֵאת יַלֶּפֶת? שֶׁמְּלַפֶּפֶת וְהוֹלֶכֶת עַד יוֹם הַמִּיתָה, וְהוּא לַח מִבַּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים, וּבְמָקוֹם אַחֵר קוֹרֵא לַגָּרָב שְׁחִין הַלַּח מִבַּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים, שֶׁנֶּאֱמַר ״וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס״ (דברים כ״ח), כְּשֶׁסָּמַךְ גָּרָב אֵצֶל חֶרֶס, קוֹרֵא לַיַּלֶּפֶת גָּרָב, וּכְשֶׁהוּא סָמוּךְ אֵצֶל יַלֶּפֶת, קוֹרֵא לַחֶרֶס גָּרָב, כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּבְכוֹרוֹת (דף מ״א):

מרוח אשך. לְפִי הַתַּרְגּוּם מְרַס פַּחֲדִין, שֶׁפָּחֲדָיו מְרֻסָּסִין — שֶׁבֵּיצִים שֶׁלּוֹ כְּתוּתִין, פָּחְדִין כְּמוֹ ״גִּידֵי פַּחֲדָו יְשֹׂרָגוּ״ (איוב מ׳):

כ״א כָּל־אִ֗ישׁ אֲשֶׁר־בּ֤וֹ מ֙וּם֙ מִזֶּ֣רַע אַהֲרֹ֔ן הַכֹּהֵ֖ן לֹ֣א יִגַּ֑שׁ לְהַקְרִ֞יב אֶת־אִשֵּׁ֤י יְהוָה֙ מ֣וּם בּ֔וֹ אֶת לֶ֥חֶם אֱלֹהָ֖יו לֹ֥א יִגַּ֖שׁ לְהַקְרִֽיב׃

כל איש אשר בו מום. לְרַבּוֹת שְׁאָר מוּמִין:

מום בו. בְּעוֹד מוּמוֹ בּוֹ פָּסוּל, הָא אִם עָבַר מוּמוֹ כָּשֵׁר (ספרא):

לחם אלהיו. כָּל מַאֲכָל קָרוּי לֶחֶם:

כ״ב לֶ֥חֶם אֱלֹהָ֖יו מִקׇּדְשֵׁ֣י הַקֳּדָשִׁ֑ים וּמִן־הַקֳּדָשִׁ֖ים יֹאכֵֽל׃

מקדשי הקדשים. אֵלּוּ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים:

ומן הקדשים יאכל. אֵלּוּ קָדָשִׁים קַלִּים, וְאִם נֶאֱמְרוּ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים לָמָּה נֶאֱמַר קָדָשִׁים קַלִּים? אִם לֹא נֶאֱמַר, הָיִיתִי אוֹמֵר בְּקָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים יֹאכַל בַּעַל מוּם, שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהֻתְּרוּ לְזָר, שֶׁאָכַל מֹשֶׁה בְּשַׂר הַמִּלּוּאִים, אֲבָל בְּחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל קָדָשִׁים קַלִּים לֹא יֹאכַל, שֶׁלֹּא מָצִינוּ זָר חוֹלֵק בָּהֶן, לְכָךְ נֶאֱמְרוּ קָדָשִׁים קַלִּים, כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּזְבָחִים (דף ק״א):

כ״ג אַ֚ךְ אֶל־הַפָּרֹ֣כֶת לֹ֣א יָבֹ֔א וְאֶל־הַמִּזְבֵּ֖חַ לֹ֣א יִגַּ֑שׁ כִּֽי־מ֥וּם בּ֖וֹ וְלֹ֣א יְחַלֵּ֔ל אֶת־מִקְדָּשַׁ֑י כִּ֥י אֲנִ֖י יְהוָ֥ה מְקַדְּשָֽׁם׃

אך אל הפרכת. לְהַזּוֹת שֶׁבַע הַזָּאוֹת שֶׁעַל הַפָּרֹכֶת.

ואל המזבח. הַחִיצוֹן; וּשְׁנֵיהֶם הֻצְרְכוּ לִכְתֹּב, וּמְפֹרָשׁ בְּתו״כ:

ולא יחלל את מקדשי. שֶׁאִם עָבַד עֲבוֹדָתוֹ מְחֻלֶּלֶת לִפָּסֵל (ספרא):

כ״ד וַיְדַבֵּ֥ר מֹשֶׁ֖ה אֶל־אַהֲרֹ֣ן וְאֶל־בָּנָ֑יו וְאֶל־כָּל־בְּנֵ֖י יִשְׂרָאֵֽל׃ {פ}

וידבר משה. הַמִּצְוָה הַזֹּאת.

אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל. לְהַזְהִיר בֵּית דִּין עַל הַכֹּהֲנִים (עי׳ ספרא):

פרק כ״ב

א׳ וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵאמֹֽר׃

ב׳ דַּבֵּ֞ר אֶל־אַהֲרֹ֣ן וְאֶל־בָּנָ֗יו וְיִנָּזְרוּ֙ מִקׇּדְשֵׁ֣י בְנֵֽי־יִשְׂרָאֵ֔ל וְלֹ֥א יְחַלְּל֖וּ אֶת־שֵׁ֣ם קׇדְשִׁ֑י אֲשֶׁ֥ר הֵ֛ם מַקְדִּישִׁ֥ים לִ֖י אֲנִ֥י יְהוָֽה׃

וינזרו. אֵין נְזִירָה אֶלָּא פְּרִישָׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר ״וַיִּנָּזֵר מֵאַחֲרַי״ (יחזקאל י״ד), ״נָזְרוּ אָחוֹר״ (ישעיהו א׳) — יִפָּרְשׁוּ מִן הַקָּדָשִׁים בִּימֵי טֻמְאָתָן (ספרא):

וינזרו מקדשי בני ישראל, אשר הם מקדשים לי ולא יחללו את שם קדשי. סָרֵס הַמִּקְרָא וְדָרְשֵׁהוּ:

אשר הם מקדשים לי. לְרַבּוֹת קָדְשֵׁי כֹהֲנִים עַצְמָן:

ג׳ אֱמֹ֣ר אֲלֵהֶ֗ם לְדֹרֹֽתֵיכֶם֮ כׇּל־אִ֣ישׁ | אֲשֶׁר־יִקְרַב֒ מִכׇּל־זַרְעֲכֶם֙ אֶל־הַקֳּדָשִׁ֔ים אֲשֶׁ֥ר יַקְדִּ֖ישׁוּ בְּנֵֽי־יִשְׂרָאֵ֑ל לַיהוָ֔ה וְטֻמְאָתוֹ֙ עָלָ֔יו וְנִכְרְתָ֥ה הַנֶּ֖פֶשׁ הַהִ֣וא מִלְּפָנַ֑י אֲנִ֖י יְהוָֽה׃

כל איש אשר יקרב. אֵין קְרִיבָה זוֹ אֶלָּא אֲכִילָה, וְכֵן מָצִינוּ שֶׁנֶּאֶמְרָה אֲזָהָרַת אֲכִילַת קָדָשִׁים בְּטֻמְאָה בִּלְשׁוֹן נְגִיעָה, "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע" (ויקרא י״ב), אַזְהָרָה לָאוֹכֵל, וּלְמָדוּהָ רַבּוֹתֵינוּ מִגְּזֵרָה שָׁוָה; וְאֶ״ל שֶׁחַיָּב עַל הַנְּגִיעָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר כָּרֵת עַל הָאֲכִילָה בְּצַו אֶת אַהֲרֹן (ויקרא ז׳), שְׁתֵּי כָּרְתוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ, וְאִם עַל הַנְּגִיעָה חַיָּב, לֹא הֻצְרַךְ לְחַיְבוֹ עַל הָאֲכִילָה וְכֵן נִדְרַשׁ בְּתּ״כּ: וְכִי יֵשׁ נוֹגֵעַ חַיָּב? אִם כֵּן מַה תַּ״ל יִקָּרֵב? מִשֶּׁיִּכָּשֵׁר לְקָרֵב, שֶׁאֵין חַיָּבִים עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה אֶלָּא א״כּ קָרְבוּ מַתִּירָיו (ספרא; זבחים מ״ה): וְא״תּ שָׁלוֹשׁ כָּרְתוֹת בְּטֻמְאַת כֹּהֲנִים לָמָּה, כְּבָר נִדְרְשׁוּ בְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת (דף ז׳), אַחַת לְכָלָל וְאַחַת לְפֶרֶט וְכוּ׳:

וטמאתו עליו. וְטֻמְאַת הָאָדָם עָלָיו, יָכוֹל בַּבָּשָׂר הַכָּתוּב מְדַבֵּר — וְטֻמְאָתוֹ שֶׁל בָּשָׂר עָלָיו — וּכְטָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא הַכָּתוּב מְדַבֵּר, עַל כָּרְחֲךָ מִמַּשְׁמָעוֹ אַתָּה לָמֵד — בְּמִי שֶׁטֻּמְאָתוֹ פּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְזֶהוּ הָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ טָהֳרָה בְּטְבִילָה (ספרא):

ונכרתה. יָכוֹל מִצַּד זֶה לְצַד זֶה — יִכָּרֵת מִמְּקוֹמוֹ וְיִתְיַשֵּׁב בְּמָקוֹם אַחֵר — תַּ״ל **אני ה׳**, בְּכָל מָקוֹם אֲנִי (שם):

ד׳ אַ֣יִשׁ אִ֗ישׁ מִזֶּ֙רַע֙ אַהֲרֹ֔ן וְה֥וּא צָר֖וּעַ א֣וֹ זָ֑ב בַּקֳּדָשִׁים֙ לֹ֣א יֹאכַ֔ל עַ֚ד אֲשֶׁ֣ר יִטְהָ֔ר וְהַנֹּגֵ֖עַ בְּכׇל־טְמֵא־נָ֑פֶשׁ א֣וֹ אִ֔ישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵ֥א מִמֶּ֖נּוּ שִׁכְבַת־זָֽרַע׃

בכל טמא נפש. בְּמִי שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת:

ה׳ א֣וֹ־אִ֔ישׁ אֲשֶׁ֥ר יִגַּ֖ע בְּכׇל־שֶׁ֣רֶץ אֲשֶׁ֣ר יִטְמָא־לֹ֑ו א֣וֹ בְאָדָ֔ם אֲשֶׁ֥ר יִטְמָא־לֹ֖ו לְכׇל־טֻמְאָתֹֽו׃

בכל שרץ אשר יטמא לו. בְּשֶׁעוּר הָרָאוּי לְטַמֵּא — בְּכָעֲדָשָׁה (חגיגה י״א):

או באדם. בְּמֵת:

אשר יטמא לו. בְּשֶׁעוּרוֹ לְטַמֵּא וְזֶהוּ כַּזַּיִת (אהלות פ״ב):

לכל טמאתו. לְרַבּוֹת נוֹגֵעַ בְּזָב וְזָבָה נִדָּה וְיוֹלֶדֶת:

ו׳ נֶ֚פֶשׁ אֲשֶׁ֣ר תִּגַּע־בּ֔וֹ וְטָמְאָ֖ה עַד־הָעֶ֑רֶב וְלֹ֥א יֹאכַ֖ל מִן־הַקֳּדָשִׁ֛ים כִּ֥י אִם־רָחַ֖ץ בְּשָׂרֹ֥ו בַּמָּֽיִם׃

נפש אשר תגע בו. בְּאֶחָד מִן הַטְּמֵאִים הַלָּלוּ:

ז׳ וּבָ֣א הַשֶּׁ֔מֶשׁ וְטָהֵ֖ר וְאַחַ֣ר יֹאכַ֑ל מִן־הַקֳּדָשִׁ֔ים כִּ֥י לַחְמֹ֖ו הֽוּא׃

ואחר יאכל מן הקדשים. נִדְרֶשֶׁת בִּיבָמוֹת (דף ע״ד), בִּתְרוּמָה שֶׁמֻּתָּר לְאָכְלָהּ בְּהַעֲרֶב הַשֶּׁמֶשׁ:

מן הקדשים. וְלֹא כָּל הַקֳּדָשִׁים:

ח׳ נְבֵלָ֥ה וּטְרֵפָ֖ה לֹ֣א יֹאכַ֑ל לְטָמְאָה־בָ֖הּ אֲנִ֥י יְהוָֽה׃

נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה. לְעִנְיַן הַטֻּמְאָה הִזְהִיר כָּאן, שֶׁאִם אָכַל נִבְלַת עוֹף טָהוֹר שֶׁאֵין לָהּ טֻמְאַת מַגָּע וּמַשָּׂא אֶלָּא טֻמְאַת אֲכִילָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אָסוּר לֶאֱכֹל בַּקֳּדָשִׁים; וְצָרִיךְ לוֹמַר "וּטְרֵפָה" — מִי שֶׁיֵּשׁ בְּמֵינוֹ טְרֵפָה, יָצָא נִבְלַת עוֹף טָמֵא שֶׁאֵין בְּמֵינוֹ טְרֵפָה:

ט׳ וְשָׁמְר֣וּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּ֗י וְלֹא־יִשְׂא֤וּ עָלָיו֙ חֵ֣טְא וּמֵ֥תוּ בֹ֖ו כִּ֣י יְחַלְּלֻ֑הוּ אֲנִ֖י יְהוָ֥ה מְקַדְּשָֽׁם׃

ושמרו את משמרתי. מִלֶּאֱכֹל תְּרוּמָה בְּטֻמְאַת הַגּוּף (סנהדרין פ״ג):

ומתו בו. לְמָדְנוּ שֶׁהִיא מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם (שם):

י׳ וְכׇל־זָ֖ר לֹא־יֹאכַ֣ל קֹ֑דֶשׁ תֹּושַׁ֤ב כֹּהֵן֙ וְשָׂכִ֣יר לֹא־יֹאכַ֔ל קֹֽדֶשׁ׃

לא יאכל קדש. בְּתְרוּמָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁכָּל הָעִנְיָן דִּבֵּר בָּהּ:

תושב כהן ושכיר. תּוֹשָׁבוֹ שֶׁל כֹּהֵן וּשְׂכִירוֹ, לְפִיכָךְ "תּוֹשָׁב" זֶה נָקוּד פַּתָּח, לְפִי שֶׁהוּא דָּבוּק; וְאֵיזֶהוּ תּוֹשָׁב? זֶה נִרְצָע שֶׁהוּא קָנוּי לוֹ עַד הַיּוֹבֵל, וְאֵיזֶהוּ שָׂכִיר? זֶה קָנוּי קְנְיַן שָׁנִים שֶׁיּוֹצֵא בְּשֵׁשׁ, בָּא הַכָּתוּב וְלִמֶּדְךָ כָּאן שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָנוּי לַאֲדוֹנָיו לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָתוֹ (ספרא; יבמות ע׳):

י״א וְכֹהֵ֗ן כִּֽי־יִקְנֶ֤ה נֶ֙פֶשׁ֙ קִנְיַ֣ן כַּסְפֹּ֔ו הֽוּא־יֹאכַ֖ל בֹּ֑ו וְיִלִּ֥יד בֵּיתֹ֖ו הֵ֥ם יֹאכְל֖וּ בְּלַחְמֹֽו׃

וכהן כי יקנה נפש. עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁקָּנוּי לְגוּפוֹ:

ויליד ביתו. אֵלּוּ בְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת; וְאֵשֶׁת כֹּהֵן אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה, שֶׁאַף הִיא קִנְיַן כַּסְפּוֹ, וְעוֹד לָמַד מִמִּקְרָא אַחֵר (במדבר י״ח), כָּל טָהוֹר בְּבֵיתְךָ וְגוֹ׳ בְּסִפְרֵי:

י״ב וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל:

לאיש זר. לְלֵוִי וְיִשְׂרְאֵל (ספרא):

י״ג וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:

אלמנה וגרושה. מִן הָאִישׁ הַזָּר:

וזרע אין לה. מִמֶּנּוּ:

ושבה. הָא אִם יֵשׁ לָהּ זֶרַע מִמֶּנּוּ, אֲסוּרָה בִּתְרוּמָה כָּל זְמַן שֶׁהַזֶּרַע קַיָּם (יבמות ע״ז):

וכל זר לא יאכל בו. לֹא בָא אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹנֵן — שֶׁמֻּתָּר בִּתְרוּמָה, זְרוּת אָמַרְתִּי לָךְ וְלֹא אֲנִינוּת (שם שם ס״ח):

י״ד וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ:

כי יאכל קדש. תְּרוּמָה:

ונתן לכהן את הקדש. דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ, שֶׁאֵינוֹ פּוֹרֵעַ לוֹ מָעוֹת, אֶלָּא פֵּרוֹת שֶׁל חֻלִּין וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה (פסחים ל״ב):

ט״ו וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לַיהוָה:

ולא יחללו וגו׳. לְהַאֲכִילָם לְזָרִים:

ט״ז וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם֙ עֲוֹן֙ אַשְׁמָ֔ה בְּאָכְלָ֖ם אֶת־קָדְשֵׁיהֶ֑ם כִּ֥י אֲנִ֛י יְהוָ֖ה מְקַדְּשָׁ֑ם: {פ}

והשיאו אותם. אֶת עַצְמָם יִטְעֲנוּ עָוֹן **באכלם את קדשיהם** שֶׁהֻבְדְּלוּ לְשֵׁם תְּרוּמָה, וְקִדְּשׁוּ וְנֶאֶסְרוּ עֲלֵיהֶן; וְאַנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם ״בְּמֵיכָלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא״, שֶׁלֹּא לְצָרֵךְ תִּרְגְּמוֹ כֵּן:

והשיאו אותם. זֶה אֶחָד מִשְּׁלוֹשָׁה אֻתִּים שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁמְּדַבְּרִים בָּאָדָם עַצְמוֹ, וְכֵן ״בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ״ (במדבר ו׳) — הוּא יָבִיא אֶת עַצְמוֹ, וְכֵן ״וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי״ (דברים ל״ד) — הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ, כָּךְ נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי:

י״ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י״ח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה:

נדריהם. חֲרֵי עָלַי:

נדבותם. חֲרֵי זוֹ:

י״ט לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים:

לרצנכם. הָבִיאוּ דָּבָר הָרָאוּי לְרָצוֹת אֶתְכֶם לְפָנַי, שֶׁיְּהֵא לָכֶם לְרָצוֹן, אפיי״מנט בְּלַעַז, וְאֵיזֶהוּ הָרָאוּי לְרָצוֹן?

תמים זכר בבקר בכבשים ובעזים. אֲבָל בְּעוֹלַת הָעוֹף אֵין צָרִיךְ תַּמּוּת וְזָכְרוּת, וְאֵינוֹ נִפְסָל בְּמוּם אֶלָּא בְּחָסְרוֹן אֵבֶר (ספרא):

כ׳ כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה לָכֶם:

כ״א וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל־מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ:

לפלא נדר. לְהַפְרִישׁ בְּדִבּוּרוֹ:

כ״ב עִוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ־יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה:

עורת. שֵׁם דָּבָר שֶׁל מוּם עִוָּרוֹן בְּלָשׁוֹן נְקֵבָה — שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ מוּם שֶׁל עִוָּרוֹן:

או שבור. לֹא יִהְיֶה:

חרוץ. רִיס שֶׁל עַיִן שֶׁנִּפְגַּם וְכֵן שְׂפָתוֹ שֶׁנִּסְדְּקָה אוֹ נִפְגְּמָה (בכורות ל״ח):

יבלת. ורו״אה בְּלַעַז:

גרב. מִין חֲזָזִית וְכֵן יַלֶּפֶת, וּלְשׁוֹן יַלֶּפֶת כְּמוֹ וַיִּלְפֹּת שִׁמְשׁוֹן (שופטים ט״ז), שֶׁאֲחוּזָה בּוֹ עַד יוֹם מִיתָה, שֶׁאֵין לָהּ רְפוּאָה:

לא תקריבו. שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים, לְהַזְהִיר עַל הַקְרָבָּתָן וְעַל שְׁחִיטָתָן וְעַל זְרִיקַת דָּמָן (תמורה ו׳):

ואשה לא תתנו. אַזְהָרַת הַקְטָרָתָן:

כ״ג **וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה֙ תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה:**

שרוע. אֵבֶר גָּדוֹל מֻחְבָּרוֹ:

וקלוט. פַּרְסוֹתָיו קְלוּטוֹת (בכורות מ׳):

נדבה תעשה אתו. לְבֶדֶק הַבַּיִת:

ולנדר. לַמִּזְבֵּחַ:

לא ירצה. אִי זֶה הֶקְדֵּשׁ בָּא לְרָצוֹת? הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הֶקְדֵּשׁ הַמִּזְבֵּחַ (תמורה ז׳):

כ״ד **וּמָעוּךְ וְכָתוּת֙ וְנָת֣וּק וְכָר֔וּת לֹ֥א תַקְרִ֖יבוּ לַיהוָ֑ה וּבְאַרְצְכֶ֥ם לֹא תַעֲשֽׂוּ:**

ומעוך וכתות ונתוק וכרות. בַּבֵּיצִים אוֹ בַגִּיד:

מעוך. בֵּיצָיו מְעוּכִין בְּיָד:

כתות. כְּתוּשִׁים יוֹתֵר מִמָּעוּךְ:

נתוק. תְּלוּשִׁין בַּיָּד עַד שֶׁנִּפְסְקוּ חוּטִים שֶׁתְּלוּיִים בָּהֶן, אֲבָל נְתוּנִים הֵם בְּתוֹךְ הַכִּיס, וְהַכִּיס לֹא נִתְלַשׁ:

וכרות. כְּרוּתִין בְּכְלִי וְעוֹדָן בַּכִּיס (בכורות ל״ט):

[**ומעוך.** תַּרְגּוּמוֹ וְדִי מְרִיס, זֶהוּ לְשׁוֹנוֹ בָּאֲרָמִית, לְשׁוֹן כְּתִישָׁה:

וכתות תַּרְגּוּמוֹ וְדִי רְסִיס, כְּמוֹ ״הַבַּיִת הַגָּדוֹל רְסִיסִים״ (עמוס ו׳) — בְּקִיעוֹת דַּקּוֹת, וְכֵן ״קָנֶה הַמְּרֻסָּס״ (שבת פ׳):]

ובארצכם לא תעשו. דָּבָר זֶה לְסָרֵס שׁוּם בְּהֵמָה וְחַיָּה, וַאֲפִלּוּ טְמֵאָה, לְכָךְ נֶאֱמַר בְּאַרְצְכֶם לְרַבּוֹת כָּל אֲשֶׁר בְּאַרְצְכֶם, שֶׁאִא״ל לֹא נִצְטַוּוּ עַל הַסֵּרוּס אֶלָּא בָּאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי סֵרוּס חוֹבַת הַגּוּף הִיא וְכָל חוֹבַת הַגּוּף בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ:

כ״ה **וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר֙ לֹ֣א תַקְרִ֔יבוּ אֶת־לֶ֖חֶם אֱלֹהֵיכֶ֑ם מִכָּל־אֵ֙לֶּה֙ כִּי֩ מָשְׁחָתָ֨ם בָּהֶ֜ם מ֤וּם בָּם֙ לֹ֣א יֵרָצ֔וּ לָכֶ֖ם: {ס}**

ומיד בן נכר. שֶׁהֵבִיא קָרְבָּן בְּיַד כֹּהֵן לְהַקְרִיבוֹ לַשָּׁמַיִם **לא תקריבו** לוֹ בַּעַל מוּם; וְאַע״פ שֶׁלֹּא נֶאֶסְרוּ בַּעֲלֵי מוּמִים לְקָרְבַּן בְּנֵי נֹחַ אֶלָּא א״כּ מְחַסְּרֵי אֵבֶר, זֹאת נוֹהֶגֶת בְּכָמָה שֶׁבַּשָּׁדוֹת, אֲבָל עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבִּמְשָׁכָן לֹא תַקְרִיבוּ, אֲבָל תְּמִימָה תְּקַבְּלוּ מֵהֶם, לְכָךְ נֶאֱמַר לְמַעְלָה אִישׁ אִישׁ, לְרַבּוֹת אֶת הַגּוֹיִם שֶׁנּוֹדְרִים נְדָרִים וּנְדָבוֹת כְּיִשְׂרָאֵל (חולין י״ג):

משחתם. חִבּוּלֵהוֹן:

לא ירצו לכם. לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

כ״ו **וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵאמֹֽר:**

כ״ז **שׁ֣וֹר א֤וֹ־כֶשֶׂב֙ א֣וֹ־עֵ֔ז כִּ֥י יִוָּלֵ֖ד וְהָיָ֣ה שִׁבְעַ֥ת יָמִ֛ים תַּ֥חַת אִמּ֖וֹ וּמִיּ֣וֹם הַשְּׁמִינִ֑י וָהָלְאָ֗ה יֵרָצֶ֛ה לְקָרְבַּ֥ן אִשֶּׁ֖ה לַיהוָֽה:**

כי יולד. פָּרָט לְיוֹצֵא דֹּפֶן (שם ל״ח):

כ״ח **וְשׁ֥וֹר א֛וֹ־שֶׂ֖ה אֹת֣וֹ וְאֶת־בְּנ֑וֹ לֹ֥א תִשְׁחֲט֖וּ בְּי֥וֹם אֶֽחָֽד:**

אתו ואת בנו. נוֹהֵג בַּנְּקֵבָה — שֶׁאָסוּר לִשְׁחֹט הָאֵם וְהַבֵּן אוֹ הַבַּת, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בַּזְּכָרִים, וּמֻתָּר לִשְׁחֹט הָאָב וְהַבֵּן (שם ע״ח):

אתו ואת בנו. אַף בְּנוֹ וְאוֹתוֹ בְּמַשְׁמָע (שם פ״ב):

כ״ט **וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ׃**

לרצנכם תזבחו. תְּחִלַּת זְבִיחַתְכֶם הִזָּהֲרוּ שֶׁתְּהֵא לְרָצוֹן לָכֶם, וּמַהוּ הָרָצוֹן?

ביום ההוא יאכל. לֹא בָא לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָה עַל מְנָת כֵּן — אַל תִּשְׁחָטוּהוּ עַל מְנָת לְאָכְלוֹ לְמָחָר, שֶׁאִם תַּחְשְׁבוּ בּוֹ מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל לֹא יִהְיֶה לָכֶם לְרָצוֹן; דְּ״אַ **לרצנכם** — לְרַעְתְּכֶם, מִכָּאן לַמְתִעֵסֵק שֶׁפָּסוּל בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים; וְאַע״פ שֶׁפֵּרֵט בַּנֶּאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים, חָזַר וּפֵרֵט בַּנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד שֶׁתְּהֵא זְבִיחָתָן עַל מְנָת לֶאֱכְלָן בְּזִמַּנָּן׃

ל׳ **בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה׃**

ביום ההוא יאכל. לֹא בָא לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָה עַל מְנָת כֵּן, שֶׁאִם לִקְבֹּעַ לוֹ זְמַן אֲכִילָה, כְּבָר כָּתוּב וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו וְגוֹ׳ (ויקרא ז׳)׃

אני ה׳. דַּע מִי גָּזַר עַל הַדָּבָר וְאַל יֵקַל בְּעֵינֶיךָ׃

ל״א **וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה׃**

ושמרתם. זוֹ הַמִּשְׁנָה׃

ועשיתם. זֶה הַמַּעֲשֶׂה (ספרא)׃

ל״ב **וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃**

ולא תחללו. לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי מְזִידִין; מִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא תְחַלְּלוּ מַה תַּ״ל וְנִקְדַּשְׁתִּי? מְסֹר עַצְמְךָ וְקַדֵּשׁ שְׁמִי. יָכוֹל בְּיָחִיד, תַּ״ל **בתוך בני ישראל;** וּכְשֶׁהוּא מוֹסֵר עַצְמוֹ יִמְסֹר עַצְמוֹ עַל מְנָת לָמוּת, שֶׁכָּל הַמּוֹסֵר עַצְמוֹ עַל מְנָת הַנֵּס, אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֵס, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בַּחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה שֶׁלֹּא מָסְרוּ עַצְמָן עַל מְנָת הַנֵּס, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל נ׳), ״וְהֵן לָא יְדִיעַ לֶהֱוֵא לָךְ מַלְכָּא״ וְגוֹ׳, מַצִּיל וְלֹא מַצִּיל — ״יְדִיעַ לֶהֱוֵא לָךְ״ וְגוֹ׳ (ספרא)׃

ל״ג **הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃ {פ}**

המוציא אתכם. עַל מְנָת כֵּן׃

אני ה׳. נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר (שם)׃

פרק כ״ג

א׳ **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃**

ב׳ **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי׃**

דבר אל בני ישראל, מועדי ה׳. עֲשֵׂה מוֹעֲדוֹת שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל מְלַמְּדִין בָּהֶם, שֶׁמְּעִבְּרִים אֶת הַשָּׁנָה עַל גְּלִיּוֹת שֶׁנֶּעֱקְרוּ מִמְּקוֹמָן לַעֲלוֹת לָרֶגֶל וַעֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם (ספרא)׃

ג׳ **שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ {פ}**

ששת ימים. מָה עִנְיַן שַׁבָּת אֵצֶל מוֹעֲדוֹת? לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַמּוֹעֲדוֹת מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ חִלֵּל אֶת הַשַּׁבָּתוֹת, וְכָל הַמְקַיֵּם אֶת הַמּוֹעֲדוֹת מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ קִיֵּם אֶת הַשַּׁבָּתוֹת (שם)׃

ד׳ **אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם׃**

אלה מועדי ה׳. לְמַעְלָה מְדַבֵּר בְּעִבּוּר שָׁנָה וְכָאן מְדַבֵּר בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ׃

ה׳ **בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם פֶּסַח לַיהוָה׃**

בין הערבים. מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה (שם)׃

פסח לה׳. הַקְרֵבַת קָרְבָּן שֶׁשְּׁמוֹ פֶּסַח׃

ו׳ וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ׃

ז׳ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃

ח׳ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ {פ}

והקרבתם אשה וגו׳. הֵם הַמּוּסָפִין הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת פִּינְחָס, וְלָמָּה נֶאֶמְרוּ כָאן? לוֹמַר שֶׁאֵין הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה׃

והקרבתם אשה לה׳. מִכָּל מָקוֹם — אִם אֵין פָּרִים הֲבֵא אֵילִים, וְאִם אֵין פָּרִים וְאֵילִים הֲבֵא כְבָשִׂים (שם)׃

שבעת ימים. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר שִׁבְעַת שֵׁם דָּבָר הוּא — שָׁבוּעַ שֶׁל יָמִים, שטי״נא בְּלַעַז, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן שְׁמוֹנַת שֵׁשֶׁת חֲמֵשֶׁת שְׁלוֹשֶׁת׃

מלאכת עבדה. אֲפִלּוּ מְלָאכוֹת הַחֲשׁוּבוֹת לָכֶם עֲבוֹדָה וְצָרְךָ — שֶׁיֵּשׁ חֶסְרוֹן כִּיס בְּבַטָּלָה שֶׁלָּהֶן — כְּגוֹן דָּבָר הָאָבֵד, כָּךְ הֵבַנְתִּי מִתּ״כ, דְּקָתָנֵי יָכוֹל אַף חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה וְכוּ׳׃

ט׳ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃

י׳ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן׃

ראשית קצירכם. שֶׁתְּהֵא רִאשׁוֹנָה לַקָּצִיר (ספרא)׃

עמר. עֲשִׂירִית הָאֵיפָה כָּךְ הָיְתָה שְׁמָהּ, כְּמוֹ וַיָּמֹדוּ בָעֹמֶר (שמות ט״ז)׃

י״א וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן׃

והניף. כָּל תְּנוּפָה מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא לַעֲצֹר רוּחוֹת רָעוֹת, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד לַעֲצֹר טְלָלִים רָעִים (מנחות ס״ב)׃

לרצנכם. אִם תַּקְרִיבוּ כְּמִשְׁפָּט זֶה יִהְיֶה לְרָצוֹן לָכֶם׃

ממחרת השבת. מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית אִי אַתָּה יוֹדֵעַ אֵיזֶהוּ (ספרא; מנחות ס״ו)׃

י״ב וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה׃

ועשיתם ... כבש. חוֹבָה לָעֹמֶר הוּא בָּא׃

י״ג וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין׃

ומנחתו. מִנְחַת נְסָכָיו׃

שני עשרנים. כְּפוּלָה הָיְתָה׃

ונסכו יין רביעת ההין. אַע״פ שֶׁמִּנְחָתוֹ כְּפוּלָה אֵין נְסָכָיו כְּפוּלִים׃

י״ד וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ {ס}

וקלי. קֶמַח עָשׂוּי מִכַּרְמֶל רַךְ שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתוֹ בַּתַּנּוּר׃

וכרמל. הֵן קָלָיוֹת, שֶׁקּוֹרִין גרנייי״ליש׃

בכל משבתיכם. נֶחְלְקוּ בוֹ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ שֶׁלָּמְדוּ מִכָּאן שֶׁהֶחָדָשׁ נוֹהֵג בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְיֵ״שׁ לֹא כָּא אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁלֹּא נִצְטַוּוּ עַל הֶחָדָשׁ אֶלָּא לְאַחַר יֵרָשָׁה וִישִׁיבָה, מִשֶּׁכִּבְּשׁוּ וְחִלְּקוּ (קידושין ל״ז)׃

ט״ו וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה׃

ממחרת השבת. מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב׃

תמימת תהיינה. מְלַמֵּד שֶׁמַּתְחִיל וּמוֹנֶה מִבָּעֶרֶב, שֶׁאִם לֹא כֵן אֵינָן תְּמִימוֹת (ספרא ; מנחות ס״ו)׃

ט״ז עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת֙ הַשְּׁבִיעִ֔ת תִּסְפְּר֖וּ חֲמִשִּׁ֣ים י֑וֹם וְהִקְרַבְתֶּ֞ם מִנְחָ֤ה חֲדָשָׁה֙ לַיהוָֹ֔ה׃

השבת השביעית. כְּתַרְגּוּמוֹ שְׁבוּעֲתָא שְׁבִיעֲתָא׃

עד ממחרת השבת השביעית תספרו. וְלֹא עַד בְּכָלָל, וְהֵן אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה יוֹם׃

חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה׳. בַּיּוֹם הַחֲמִשִּׁים תַּקְרִיבוּהָ, וְאוֹמֵר אֲנִי זֶה מִדְרָשׁוֹ, אֲבָל פְּשׁוּטוֹ עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת שֶׁהוּא יוֹם חֲמִשִּׁים תִּסְפְּרוּ, וּמִקְרָא מְסֹרָס הוּא׃

מנחה חדשה. הִיא הַמִּנְחָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּבְאָה מִן הֶחָדָשׁ, וְאֵ״תּ חֲרֵי קָרְבָּה מִנְחַת הָעֹמֶר אֵינָהּ כִּשְׁאָר כָּל הַמְּנָחוֹת, שֶׁהִיא בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים (מנחות פ״ד)׃

י״ז מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶ֖ם תָּבִ֑יאוּ | לֶ֚חֶם תְּנוּפָ֔ה שְׁתַּ֥יִם שְׁנֵ֖י עֶשְׂרֹנִ֑ים סֹ֣לֶת תִּהְיֶ֔ינָה חָמֵ֥ץ תֵּאָפֶ֖ינָה בִּכּוּרִ֥ים לַיהוָֹֽה׃

ממושבתיכם. וְלֹא מִחוּצָה לָאָרֶץ (ספרא)׃

לחם תנופה. לֶחֶם תְּרוּמָה, הַמּוּרָם לְשֵׁם גָּבוֹהַּ, וְזוֹ הִיא הַמִּנְחָה הַחֲדָשָׁה הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה׃

בכורים. רִאשׁוֹנָה לְכָל הַמְּנָחוֹת, אַף לְמִנְחַת קְנָאוֹת הַבָּאָה מִן שְׂעוֹרִים לֹא תִקָּרֵב מִן הֶחָדָשׁ קֹדֶם לְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם (שם)׃

י״ח וְהִקְרַבְתֶּ֞ם עַל־הַלֶּ֣חֶם שִׁבְעַ֤ת כְּבָשִׂים֙ תְּמִימִ֔ם בְּנֵ֥י שָׁנָ֖ה וּפַ֣ר בֶּן־בָּקָ֑ר אֶחָ֣ד וְאֵילִ֔ם שְׁנָ֖יִם יִהְי֣וּ עֹלָ֔ה לַיהוָ֕ה וּמִנְחָתָ֖ם וְנִסְכֵּיהֶ֑ם אִשֵּׁ֥ה רֵֽיחַ־נִיחֹ֖חַ לַיהוָֹֽה׃

על הלחם. בִּגְלַל הַלֶּחֶם, חוֹבָה לַלֶּחֶם (ספרא ; מנחות מ״ה)׃

ומנחתם ונסכיהם. כְּמִשְׁפַּט מִנְחָה וּנְסָכִים הַמְפֹרָשִׁים בְּכָל בְּהֵמָה בְּפָרָשַׁת נְסָכִים, שְׁלוֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ, זוֹ הִיא הַמִּנְחָה, וְהַנְּסָכִים חֲצִי הַהִין לַפָּר וּשְׁלִישִׁית הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִית הַהִין לַכֶּבֶשׂ׃

י״ט וַעֲשִׂיתֶ֣ם שְׂעִיר־עִזִּ֗ים אֶחָד֙ לְחַטָּ֔את וּשְׁנֵ֥י כְבָשִׂ֖ים בְּנֵ֣י שָׁנָ֑ה לְזֶ֖בַח שְׁלָמִֽים׃

ועשיתם שעיר עזים. יָכוֹל שִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים כָּאן הֵם ז׳ הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים בְּחֻמַּשׁ הַפְּקוּדִים, כְּשֶׁאַתָּה מַגִּיעַ אֵצֶל פָּרִים וְאֵילִים אֵינָן הֵם, אֱמֹר מֵעַתָּה אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן — אֵלּוּ קָרְבוּ בְּגִלַּל הַלֶּחֶם וְאֵלּוּ לַמּוּסָפִין (שם)׃

כ׳ וְהֵנִ֤יף הַכֹּהֵן֙ | אֹתָ֔ם עַל֙ לֶ֣חֶם הַבִּכּוּרִ֔ים תְּנוּפָ֖ה לִפְנֵ֣י יְהוָ֑ה עַל־שְׁנֵ֣י כְבָשִׂ֔ים קֹ֥דֶשׁ יִהְי֖וּ לַיהוָ֥ה לַכֹּהֵֽן׃

והניף הכהן אתם, תנופה. מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים, יָכוֹל כֻּלָּם, תַּ״ל ״עַל שְׁנֵי כְבָשִׂים״ (עי׳ מנחות ס״ב)׃

קדש יהיו. לְפִי שֶׁשַּׁלְמֵי יָחִיד קָדָשִׁים קַלִּים, הֻזְקַק לוֹמַר בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר שֶׁהֵן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים׃

כ״א וּקְרָאתֶ֣ם בְּעֶ֣צֶם | הַיּ֣וֹם הַזֶּ֔ה מִקְרָא־קֹ֖דֶשׁ יִהְיֶ֣ה לָכֶ֑ם כָּל־מְלֶ֣אכֶת עֲבֹדָ֔ה לֹ֥א תַעֲשׂ֖וּ חֻקַּ֣ת עוֹלָ֔ם בְּכֹ֖ל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶ֥ם לְדֹרֹתֵיכֶֽם׃

כ״ב וּבְקֻצְרְכֶ֞ם אֶת־קְצִ֣יר אַרְצְכֶם֮ לֹא־תְכַלֶּ֣ה פְאַת֒ שָׂדְךָ֣ בְּקֻצְרֶ֔ךָ וְלֶ֥קֶט קְצִֽירְךָ֖ לֹ֣א תְלַקֵּ֑ט לֶֽעָנִ֥י וְלַגֵּ֖ר תַּעֲזֹ֣ב אֹתָ֑ם אֲנִ֖י יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶֽם׃ {פ}

ובקצרכם. חָזַר וְשָׁנָה, לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בִּשְׁנֵי לָאוִין ; אָמַר ר׳ אַבְדִּימִי בְּרַבִּי יוֹסֵף, מָה רָאָה הַכָּתוּב לִתְּנָהּ בְּאֶמְצַע הָרְגָלִים — פֶּסַח עֲצֶרֶת מִכָּאן וּרְאֹשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים וְחַג מִכָּאן — ? לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן לֶקֶט וּפֵאָה לֶעָנִי כְּרָאוּי, מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ בָּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהִקְרִיב קָרְבְּנוֹתָיו בְּתוֹכוֹ (ספרא)׃

תעזב. הַנַּח לִפְנֵיהֶם וְהֵם יִלְקְטוּ, וְאֵין לְךָ לְסַיֵּעַ לְאֶחָד מֵהֶם (פאה פ״ה)׃

אני ה׳ אלהיכם. נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר׃

כ״ג וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵאמֹֽר׃

כ״ד דַּבֵּ֞ר אֶל־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל לֵאמֹר֙ בַּחֹ֣דֶשׁ הַשְּׁבִיעִ֔י בְּאֶחָ֥ד לַחֹ֖דֶשׁ יִהְיֶ֣ה לָכֶ֑ם שַׁבָּת֙וֹן זִכְרוֹן֙ תְּרוּעָ֔ה מִקְרָא־קֹֽדֶשׁ׃

זכרון תרועה. זִכְרוֹן תְּסוּקֵי זִכְרוֹנוֹת וּפְסוּקֵי שׁוֹפָרוֹת (ספרא: ראש השנה ל״ב) לִזְכֹּר לָכֶם עֲקֵדַת יִצְחָק שֶׁקָּרַב תַּחְתָּיו אַיִל:

כ״ה כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה: {ס}

והקרבתם אשה. הַמּוּסָפִין הָאֲמוּרִין בְּחֻמַּשׁ הַפְּקוּדִים:

כ״ו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כ״ז אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה:

אך. כָּל אַכִּין וְרַקִּין שֶׁבַּתּוֹרָה מְעוּטִים — מְכַפֵּר הוּא לַשָּׁבִים וְאֵינוֹ מְכַפֵּר עַל שְׁאֵינָם שָׁבִים (ספרא):

כ״ח וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ״ט כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ:

ל׳ וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ:

והאבדתי. לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר כָּרֵת בְּכָל מָקוֹם וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְהַאֲבַדְתִּי, לְמֵד עַל הַכָּרֵת שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא אֲבַדּוֹן:

ל״א כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם:

כל מלאכה וגו׳. לַעֲבֹר עָלָיו בְּלָאוִין הַרְבֵּה, אוֹ לְהַזְהִיר עַל מְלֶאכֶת לַיְלָה כִּמְלֶאכֶת יוֹם:

ל״ב שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: {פ}

ל״ג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ל״ד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה:

ל״ה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

מקרא קדש. קַדְּשֵׁהוּ בִּכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה, וּבְשְׂאֵר יָמִים טוֹבִים בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה וּבִכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה (עי׳ ספרא):

ל״ו שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

עצרת הוא. עֲצַרְתִּי אֶתְכֶם אֵצְלִי; כְּמֶלֶךְ שֶׁזִּמֵּן אֶת בָּנָיו לִסְעוּדָה לְכָךְ וְכָךְ יָמִים, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּן לִפָּטֵר, אָמַר, בָּנַי בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד, קָשָׁה עָלַי פְּרֵדַתְכֶם:

כל מלאכת עבדה. אֲפִלּוּ מְלָאכָה שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לָכֶם, שֶׁאִם לֹא תַּעֲשׂוּהָ יֵשׁ חֶסְרוֹן כִּיס בַּדָּבָר.

לא תעשו. יָכוֹל אַף חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה, תַּ״ל ״הִוא״ (שם):

ל״ז אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:

עלה ומנחה. מִנְחַת נְסָכִים הַקְּרֵבָה עִם הָעוֹלָה:

דבר יום ביומו. חֹק הַקָּצוּב בְּחֻמַּשׁ הַפְּקוּדִים:

דבר יום ביומו. הָא אִם עָבַר יוֹמוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ (עי׳ ספרא):

ל״ח מִלְּבַד שַׁבְּתֹת יְהוָה וּמִלְּבַד מַתְּנוֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה:

ל״ט אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן׃

אך בחמשה עשר יום, תחגו. קָרְבַּן שְׁלָמִים לַחֲגִיגָה, יָכוֹל תִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, תַּ״ל אַךְ, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה׃

באספכם את תבואת הארץ. שֶׁיְּהֵא חֹדֶשׁ שְׁבִיעִי זֶה בָּא בִּזְמַן אֲסִיפָה, מִכָּאן שֶׁנִּצְטַוּוּ לְעַבֵּר אֶת הַשָּׁנִים, שֶׁאִם אֵין הָעִבּוּר, פְּעָמִים שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הַקַּיִץ אוֹ הַחֹרֶף׃

תחגו. שַׁלְמֵי חֲגִיגָה׃

שבעת ימים. אִם לֹא הֵבִיא בָּזֶה, יָבִיא בָּזֶה, יָכוֹל יְהֵא מְבִיאָן כָּל שִׁבְעָה, תַּלְמוּד לוֹמַר **וחגתם אתו** — יוֹם אֶחָד בְּמַשְׁמָע וְלֹא יוֹתֵר, וְלָמָּה נֶאֱמַר שִׁבְעָה? לְתַשְׁלוּמִין (חגיגה ט׳)׃

מ׳ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים׃

פרי עץ הדר. עֵץ שֶׁטַּעַם עֵצוֹ וּפִרְיוֹ שָׁוֶה (סכה ל״ה)׃

הדר. הֲדָר בְּאֵילָנוֹ מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, וְזֶהוּ אֶתְרוֹג (שם)׃

כפת תמרים. חָסֵר וי״ו, לְמֵד שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא אַחַת׃

וענף עץ עבת. שֶׁעֲנָפָיו קָלוּעִים כַּעֲבוֹתוֹת וְכַחֲבָלִים, וְזֶהוּ הֲדַס, הֶעָשׂוּי כְּמִין קְלִיעָה (שם ל״ב)׃

מ״א וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ׃

מ״ב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת׃

האזרח. זֶה אֶזְרָח, **בישראל** — לְרַבּוֹת אֶת הַגֵּרִים (ספרא)׃

מ״ג לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

כי בסכות הושבתי. עֲנָנֵי כָבוֹד (שם ; מכילתא י״ב)׃

מ״ד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ {פ}

פרק כ״ד

א׳ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃

ב׳ צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד׃

צו את בני ישראל. זוֹ פָּרָשַׁת מְצוֹרַת הַנְּרוֹת, וּפָרָשַׁת וְאַתָּה תְּצַוֶּה לֹא נֶאֶמְרָה אֶלָּא עַל סֵדֶר מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, לְפָרֵשׁ צֹרֶךְ הַמְּנוֹרָה, וְכֵן מַשְׁמָע: וְאַתָּה סוֹפְךָ לְצַוּוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ׃

שמן זית זך. שְׁלוֹשָׁה שְׁמָנִים יוֹצְאִים מִן הַזַּיִת, הָרִאשׁוֹן קָרוּי זָךְ, וְהֵן מְפָרְשִׁין בִּמְנָחוֹת (דף פ״ו) וּבְתֹ״כ׃

תמיד. מִלַּיְלָה לְלַיְלָה, כְּמוֹ עוֹלַת תָּמִיד, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִיּוֹם לְיוֹם׃

ג׳ מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃

לפרכת העדת. שֶׁלִּפְנֵי הָאָרוֹן שֶׁהוּא קָרוּי עֵדוּת; וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ עַל נֵר מַעֲרָבִי, שֶׁהוּא עֵדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן כְּמִדַּת חַבְרוֹתֶיהָ, וּמִמֶּנָּה הָיָה מַתְחִיל וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּם (שבת כ״ב ; מנחות פ״ו)׃

יערך אתו אהרן מערב עד בקר. יַעֲרֹךְ אוֹתוֹ עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת כָּל הַלַּיְלָה, וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים חֲצִי לֹג לְכָל נֵר וָנֵר, וְהֵן כְּדַאי אַף לְלֵילֵי תְּקוּפַת טֵבֵת, וּמִדָּה זוֹ הֻקְבְּעָה לָהֶם (מנחות פ״ט)׃

ד׳ עַל הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד׃ {פ}

המנרה הטהרה. שֶׁהִיא זָהָב טָהוֹר; דְּ״אַ עַל טָהֳרָהּ שֶׁל מְנוֹרָה, שֶׁמְּטַהֲרָהּ וּמְרַשְּׁנָהּ תְּחִלָּה מִן הָאֵפֶר (עי׳ ספרא)׃

ה׳ וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת׃

ו׳ וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרֹכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה׃

שש המערכת. שֵׁשׁ חַלּוֹת הַמַּעֲרֶכֶת הָאַחַת׃

השלחן הטהור. שֶׁל זָהָב טָהוֹר; דְּ״אַ: עַל טָהֳרוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן, שֶׁלֹּא יְהִיוּ הַסְּנִיפִין מַגְבִּיהִין אֶת הַלֶּחֶם מֵעַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן (שם; מנחות צ״ז)׃

ז׳ וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה׃

ונתת על המערכת. עַל כָּל אַחַת מִשְּׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת; וְהָיוּ שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה מְלֹא קֹמֶץ לְכָל אַחַת׃

והיתה. הַלְּבוֹנָה הַזֹּאת׃

ללחם לאזכרה. שֶׁאֵין מִן הַלֶּחֶם לְגָבוֹהַּ כְּלוּם, אֶלָּא הַלְּבוֹנָה נִקְטֶרֶת כְּשֶׁמְּסַלְּקִין אוֹתוֹ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת, וְהִיא לְזִכָּרוֹן לַלֶּחֶם, שֶׁעַל יָדָהּ הוּא נִזְכָּר לְמַעְלָה, כַּקֹּמֶץ שֶׁהִיא אַזְכָּרָה לַמִּנְחָה (עי׳ ספרא)׃

ח׳ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם׃

ט׳ וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־עוֹלָם׃ {ס}

והיתה. הַמִּנְחָה הַזֹּאת, שֶׁכָּל דָּבָר הַבָּא מִן הַתְּבוּאָה בִּכְלַל מִנְחָה הוּא׃

ואכלהו. מוּסָב עַל הַלֶּחֶם שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר׃

י׳ וַיֵּצֵא בֶּן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי׃

ויצא בן אשה ישראלית. מֵהֵיכָן יָצָא? רַבִּי לֵוִי אוֹמֵר מֵעוֹלָמוֹ יָצָא, רַבִּי בְּרֶכְיָה אוֹמֵר מִפָּרָשָׁה שֶׁלְּמַעְלָה יָצָא, לִגְלֵג וְאָמַר ״בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ״ דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ לֶאֱכֹל פַּת חַמָּה בְּכָל יוֹם, שָׁמָּא פַּת צוֹנֶנֶת שֶׁל תִּשְׁעָה יָמִים, בְּתָמֵיהַּ? וּמַתְנִיתָא אֲמַרָה מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יָצָא, מְחֻיָּב, בָּא לִשְׁעֹט אֶהֱלוֹ בְּתוֹךְ מַחֲנֵה דָן, אָמְרוּ לוֹ מַה טִּיבְךָ לְכָאן? אָמַר לָהֶם מִבְּנֵי דָן אֲנִי, אָמְרוּ לוֹ ״אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם״ כְּתִיב (במדבר ב׳), נִכְנַס לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְיָצָא מְחֻיָּב, עָמַד וְגִדֵּף (ספרא, ויקרא ל״ב)׃

בן איש מצרי. הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהָרַג מֹשֶׁה (שם)׃

בתוך בני ישראל. מְלַמֵּד שֶׁנִּתְגַּיֵּר (ספרא)׃

וינצו במחנה. עַל עִסְקֵי הַמַּחֲנֶה׃

ואיש הישראלי. זֶה שֶׁכְּנֶגְדּוֹ שֶׁמִּחָה בּוֹ מִטַּע אֶהֱלוֹ׃

י״א וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן׃

ויקב. כְּתַרְגּוּמוֹ ״וּפָרַשׁ״, שֶׁנָּקַב שֵׁם הַמְיֻחָד וְגִדֵּף, וְהוּא שֵׁם הַמְפֹרָשׁ שֶׁשָּׁמַע מִסִּינַי (ספרא)׃

ושם אמו שלמית בת דברי. שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁפֵּרְסְמָה הַכָּתוּב לְזוֹ, לוֹמַר שֶׁהִיא לְבַדָּהּ הָיְתָה זוֹנָה׃

שלמית. דַּהֲוָה פְּטְפְּטָה ״שְׁלָם עָלָךְ״, ״שְׁלָם עֲלֵיכוֹן״, מְפַטְפֶּטֶת בִּדְבָרִים, שׁוֹאֶלֶת בִּשְׁלוֹם הַכֹּל׃

בת דברי. דִּבְּרָנִית הָיְתָה, מְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם, לְפִיכָךְ קִלְקְלָה׃

למטה דן. מַגִּיד שֶׁהָרָשָׁע גּוֹרֵם גְּנַאי לוֹ, גְּנַאי לְאָבִיו, גְּנַאי לְשִׁבְטוֹ; כֵּיוֹצֵא בוֹ ״אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן״ (שמות ל״א), שֶׁבַח לוֹ, שֶׁבַח לְאָבִיו, שֶׁבַח לְשִׁבְטוֹ (ספרא)׃

י״ב וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר לִפְרֹשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה׃ {פ}

ויניחהו. לְבַדּוֹ, וְלֹא הִנִּיחוּ מְקוֹשֵׁשׁ עִמּוֹ — שְׁשָׁנִיהֶם הָיוּ בְּפֶרֶק אֶחָד — וְיוֹדְעִים הָיוּ שֶׁהַמְקוֹשֵׁשׁ בְּמִיתָה, אֲבָל לֹא פֵּרֵשׁ לָהֶם בְּאֵיזוֹ מִיתָה לְכָךְ נֶאֱמַר (במדבר ט״ו), כִּי לֹא פֹרַשׁ מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ; אֲבָל בַּמְקַלֵּל הוּא אוֹמֵר לְפָרֵשׁ לָהֶם, שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חַיָּב מִיתָה אִם לָאו (ספרא; סנהדרין ע״ח):

י״ג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

י״ד הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ֮ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה׃

השמעים. אֵלּוּ הָעֵדִים:

כל. לְהָבִיא אֶת הַדַּיָּנִים (ספרא):

את ידיהם. אוֹמְרִים לוֹ דָּמְךָ בְּרֹאשֶׁךָ, וְאֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁים בְּמִיתָתְךָ, שֶׁאַתָּה גָּרַמְתָּ לְךָ (שם):

כל העדה. בְּמַעֲמַד כָּל הָעֵדָה, (מִכָּאן) שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ (עי׳ שם):

ט״ו וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ׃

ונשא חטאו. בְּכָרֵת כְּשֶׁאֵין הַתְרָאָה:

ט״ז וְנֹקֵב שֵׁם־יְהוָה֮ מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־הָעֵדָה כַּגֵּר֒ כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ־שֵׁם יוּמָת׃

ונקב שם. אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ אֶת הַשֵּׁם, וְלֹא הַמְקַלֵּל בְּכִנּוּי (סנהדרין נ״ו):

ונקב. לְשׁוֹן קְלָלָה כְּמוֹ (במדבר כ״ג) ״מָה אֶקֹּב״ (סנהדרין נ״ו):

י״ז וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת׃

ואיש כי יכה. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר מַכֵּה אִישׁ וָמֵת (שמות כ״א), אֵין לִי אֶלָּא שֶׁהָרַג אֶת הָאִישׁ, אִשָּׁה וְקָטָן מִנַּיִן? תַּ״ל ״כָּל נֶפֶשׁ אָדָם״:

י״ח וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ׃

י״ט וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ׃

כ׳ שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם֮ בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ׃

כן ינתן בו. פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאֵינוֹ נִתְּנַת מוּם מַמָּשׁ אֶלָּא תַּשְׁלוּמֵי מָמוֹן, שָׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד, לְכָךְ כָּתוּב בּוֹ לְשׁוֹן נְתִינָה — דָּבָר הַנִּתָּן מִיָּד לְיָד (בבא קמא פ״ד; כתובות ל״ב):

כ״א וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת׃

ומכה בהמה ישלמנה. לְמַעְלָה דִּבֵּר בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה וְכָאן דִּבֵּר בְּעוֹשֶׂה בָהּ חַבּוּרָה:

ומכה אדם יומת. אֲפִלּוּ לֹא חָרַגּוּ אֶלָּא עָשָׂה בּוֹ חַבּוּרָה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כָּאן נֶפֶשׁ; וּבְמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ דִּבֵּר הַכָּתוּב, וּבָא לְהַקִּישׁוֹ לְמַכֵּה בְהֵמָה, מַה מַּכֵּה בְהֵמָה מְחַיִּים, אַף מַכֵּה אָבִיו מְחַיִּים, פָּרַט לְמַכֵּה לְאַחַר מִיתָה; לְפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַמְקַלְּלוֹ לְאַחַר מִיתָה חַיָּב, הֻצְרַךְ לוֹמַר בַּמַּכֶּה שֶׁפָּטוּר, וּמַה בִּבְהֵמָה בְּחַבָּלָה, שֶׁאִם אֵין חַבָּלָה אֵין תַּשְׁלוּמִין, אַף מַכֵּה אָבִיו אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ חַבּוּרָה (ספרא; סנהדרין פ״ד):

כ״ב מִשְׁפַּט אֶחָד֮ יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

אני ה׳ אלהיכם. אֱלֹהֵי כֻלְּכֶם, כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי מְיַחֵד שְׁמִי עֲלֵיכֶם, כָּךְ אֲנִי מְיַחֵדוֹ עַל הַגֵּרִים:

כ״ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה֮ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל֒ וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ֮ לַמַּחֲנֶה֒ וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אָבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ {פ}

ובני ישראל עשו. כָּל הַמִּצְוָה הָאֲמוּרָה בַּסְּקִילָה בְּמָקוֹם אַחֵר — דְּחִיָּה, רְגִימָה וּתְלִיָּה (עי׳ ספרא; סנהדרין מ״ג):